

Rapport

Datum: 23 februari 2005
Rapportnummer: 2005/046

Klacht

Verzoeker klaagt erover dat sociaal rechercheurs van de Dienst Sociale Zaken en Werk te Groningen:

hem op 9 december 2003 onnodig op de openbare weg hebben aangehouden, terwijl aanhouding in beperktere kring ook mogelijk was geweest in het kantoor van de Sociale Dienst;

hebben nagelaten zijn advocaat in te lichten over zijn aanhouding, ondanks dat verzoeker daarom had verzocht;

het eerste verhoor hebben afgenomen buiten aanwezigheid van verzoekers raadsman.

Beoordeling

Algemeen

Verzoeker - die een bijstandsuitkering van de Dienst Sociale Zaken en Werk (hierna te noemen: Sociale Dienst) te Groningen ontving - had een uitnodiging van de Sociale Dienst ontvangen voor een afspraak met een medewerkster op 9 december 2003.

Omdat verzoeker bang was dat zijn uitkering zou worden stopgezet, vergezelde zijn raadsman hem bij dat gesprek. Ook verzoekers neef was bij het gesprek aanwezig.

Na afloop van het gesprek hielden sociaal rechercheurs verzoeker buiten op straat aan op verdenking van valsheid in geschrifte. Verzoekers neef was bij de aanhouding aanwezig.

Verzoeker vroeg zijn neef om zijn advocaat van de aanhouding in kennis te stellen, hetgeen geschiedde.

Verzoekers raadsman begaf zich hierop naar het politiebureau, en verzocht de sociaal rechercheurs om hem toe te laten tot verzoeker, alsmede om hem toe te laten tot het verhoor. De sociaal rechercheurs wezen deze verzoeken af.

Bij brief van 22 december 2003 diende verzoekers raadsman een klacht in bij de Gemeente Groningen. Hij klaagde erover dat de aanhouding op een voor verzoeker generende wijze had plaatsgevonden - door hem buiten op straat aan te houden - en disproportioneel was. Volgens de gemachtigde was de aanhouding zeer nauwkeurig gepland, en had verzoeker voorafgaand, tijdens of direct na afloop van het gesprek kunnen worden aangehouden.

Voorts klaagde hij erover dat de politie hem niet had ingelicht over verzoekers aanhouding, ondanks dat verzoeker daarom had verzocht.

Verder klaagde hij erover dat verzoeker de politie had verzocht om voor en tijdens het verhoor contact met zijn raadsman te mogen hebben, hetgeen de politie heeft geweigerd.

De waarnemend directeur van de Sociale Dienst liet verzoekers raadsman bij brief van 26 februari 2004 weten dat verzoekers aanhouding bewust buiten het kantoor van de Sociale Dienst had plaatsgevonden, zodat verzoeker niet ten overstaan van alle cliënten van de Sociale Dienst zou worden aangehouden.

Verder berichtte de directeur dat verzoeker na aankomst op het politiebureau had aangegeven dat hij zijn raadsman op de hoogte wilde stellen van de aanhouding, waarop sociaal rechercheur W. hem heeft meegedeeld dat hij zou bezien wat er aan gedaan zou kunnen worden. Omdat sociaal rechercheur Z. kort na de voorgeleiding door een medewerker van de Sociale Dienst op de hoogte werd gebracht van het feit dat verzoekers raadsman contact met de Sociale Dienst had gehad en dat hij direct naar het politiebureau zou gaan om bij het verhoor van verzoeker aanwezig te zijn, hebben de sociaal rechercheurs geen contact meer met verzoekers raadsman opgenomen, aldus de directeur.

Tenslotte deelde de directeur mee dat het eerste verhoor kan geschieden buiten aanwezigheid van de advocaat van een verdachte, en dat de handelwijze van de sociaal rechercheurs niet in strijd is met de wetgeving.

De directeur achtte de klachten ongegrond.

I. Ten aanzien van de aanhouding

Bevindingen

1. Verzoeker klaagt erover dat sociaal rechercheurs van de Gemeentelijke Sociale Dienst hem op 9 december 2003 onnodig op de openbare weg hebben aangehouden, terwijl aanhouding in beperktere kring ook mogelijk was geweest op het kantoor van de Sociale Dienst.

2. Het College van Burgemeester en Wethouders (hierna te noemen; het College van B&W) van de gemeente Groningen liet de Nationale ombudsman bij brief van 14 juli 2004 weten dat verzoeker reeds tweemaal (eenmaal schriftelijk en eenmaal mondeling via verzoekers neef) op het politiebureau was ontboden teneinde een aanhouding te voorkomen. Hierop had verzoeker noch zijn raadsman gereageerd, waarna toestemming tot aanhouding buiten heterdaad was verleend.

Volgens het College van B&W is het beleid van de sociale recherche in Groningen dat een aanhouding niet in het gebouw van de Sociale Dienst plaatsvindt. De redenen hiervoor zijn dat er een duidelijke scheiding bestaat tussen het werk van de bijstandsconsulent en de

sociale recherche; dat de indruk zoveel mogelijk wordt vermeden dat de bijstandsconsulent wordt gebruikt om verdachten naar de Sociale Dienst te lokken; dat de spreekkamers beperkt zijn qua oppervlakte en dat een aanhouding aldaar een bedreigende situatie kan opleveren; dat wachtende cliënten buiten de spreekkamers getuige kunnen zijn van de aanhouding en het gesprek woordelijk kunnen volgen; en dat er bij de aanhouding een schermutseling kan ontstaan, waardoor wachtende cliënten met kinderen moeilijker kunnen weglopen.

Bij verzoekers aanhouding op straat waren geen omstanders aanwezig. Wel konden eventueel passerende verkeersdeelnemers de aanhouding waarnemen, maar het was onwaarschijnlijk dat zij het gesprek konden volgen. Een aanhouding op de openbare weg is niet per definitie meer blamerend voor de verdachte dan in een openbaar gebouw, aldus het College van B&W.

3. Verzoekers gemachtigde heeft in zijn brief van 17 september 2004 gesteld dat de bijstandsconsulente wel degelijk was gebruikt om verzoeker op 9 december 2003 naar het gebouw van de Sociale Dienst te lokken, omdat zij niet op de hoogte was van de afspraak met verzoeker die dag.

Volgens verzoeker is hij om onechte redenen naar de Sociale Dienst gelokt, om de betrokken ambtenaren in de gelegenheid te stellen hem aan te houden.

4. Nadat de Nationale ombudsman het College van B&W om nadere informatie had verzocht, deelde de Algemeen Directeur van de Sociale Dienst bij brief van 9 november 2004 mee dat verzoeker een uitkering had aangevraagd en dat de gegevens van deze aanvraag niet volledig waren. Om die reden was er op 9 december 2003 een afspraak met verzoeker gepland. De Algemeen Directeur gaf aan de mening van verzoeker - dat hij ten onrechte naar de dienst zou zijn gelokt - niet te delen.

Beoordeling

5.1 De Nationale ombudsman merkt in zijn algemeenheid op dat bij het verrichten van het opsporingsonderzoek politie en justitie, en dus ook de sociale recherche, in beginsel dienen te kiezen voor een werkwijze die voor een verdachte het minst bezwarend is.

Dit houdt onder meer in dat de aanwending van strafvorderlijke bevoegdheden, zoals aanhouding buiten heterdaad, in overeenstemming moet zijn met eisen van gematigdheid en evenredigheid. Daarbij dient de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van een burger door de toepassing van strafvorderlijke bevoegdheden zo gering mogelijk te zijn.

5.2 Vast is komen te staan dat verzoeker reeds tweemaal op het politiebureau was ontboden om een verklaring af te leggen, waaraan verzoeker geen gehoor heeft gegeven. Vervolgens is de sociale recherche overgegaan tot verzoekers aanhouding buiten

heterdaad.

Gelet op de informatie van de Sociale Dienst acht de Nationale ombudsman het niet aannemelijk dat verzoeker naar de Sociale Dienst is gelokt, om hem vervolgens aan te kunnen houden. Voorts kan de Nationale ombudsman de redenen van het College van B&W, om een verdachte niet in het gebouw van de Sociale Dienst aan te houden, billijken.

De Nationale ombudsman is het bovendien met het College van B&W eens dat een aanhouding op straat waarbij geen directe omstanders aanwezig zijn, niet per definitie meer blamerend is dan een aanhouding in het gebouw van de Sociale Dienst. Zeker nu verzoeker eerder was ontboden om naar het politiebureau te komen, en de sociaal rechercheurs dus in eerste instantie voor de minst bezwarende werkwijze hadden

gekozen, acht de Nationale ombudsman het niet onjuist dat verzoeker buiten op straat is aangehouden.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

II. Ten aanzien van het inlichten van de advocaat

Bevindingen

1. Verzoeker klaagt erover dat de sociaal rechercheurs hebben nagelaten zijn advocaat in te lichten over zijn aanhouding, ondanks dat verzoeker daarom had verzocht.

2. Het College van B&W heeft in zijn brief van 14 juli 2004 gesteld dat het voor de sociaal rechercheurs duidelijk was dat verzoekers neef de advocaat zou inlichten. Voordat verzoeker naar het politiebureau werd gebracht, werd hem toegestaan om aan zijn neef het telefoonnummer van zijn advocaat te geven. Direct na overbrenging naar het politiebureau werd het duidelijk dat verzoekers neef de advocaat inderdaad in kennis had gesteld van de aanhouding. Via een collega vernamen de sociaal rechercheurs dat verzoekers advocaat contact met hem had gehad en had aangegeven onmiddellijk naar het politiebureau te komen. Daarom was het volstrekt overbodig om verzoekers advocaat nogmaals in te lichten. Dat de advocaat niet op de hoogte was geweest van verzoekers aanhouding indien zijn neef niet bij de aanhouding aanwezig was geweest, is slechts een veronderstelling, aldus het College van B&W.

3. In reactie op het standpunt van het College van B&W houdt verzoeker vol dat niet is weersproken dat zijn raadsman niet is ingelicht, hoewel hij bekend was bij de betrokken ambtenaren. Dat de raadsman middels verzoekers neef kennis heeft gekregen van de aanhouding, doet daaraan niet af, aldus verzoekers gemachtigde.

Beoordeling

4.1 Verzoeker heeft niet weersproken dat de sociaal rechercheurs hem na de aanhouding en voor de overbrenging naar het politiebureau de gelegenheid hebben gegeven om het telefoonnummer van zijn raadsman aan zijn neef te geven. In ieder geval is vast komen te staan dat verzoekers neef de raadsman heeft ingelicht over verzoekers aanhouding. Bovendien had verzoekers raadsman zelf contact opgenomen met de politie, waaruit bleek dat hij al van verzoekers aanhouding op de hoogte was.

4.2 Er bestaat geen wettelijke bepaling op grond waarvan de politie een raadsman van de verdachte moet inlichten over diens aanhouding.

Nu de raadsman al door verzoekers neef op de hoogte was gesteld van de aanhouding, was het niet nodig dat de politie verzoekers raadsman alsnog van de aanhouding op de

hoogte zou stellen. De Nationale ombudsman oordeelt dat het dan ook niet onjuist is dat de politie verzoekers raadsman niet heeft ingelicht over verzoekers aanhouding.

De onderzochte gedraging is op dit punt behoorlijk.

III. Ten aanzien van het afnemen van het eerste verhoor

Bevindingen

1. Verzoeker klaagt erover dat de sociaal rechercheurs het eerste verhoor hebben afgenomen buiten aanwezigheid van zijn raadsman.

Verzoekers gemachtigde heeft gesteld dat nu verzoeker reeds door zijn advocaat werd bijgestaan, en deze bij zowel verzoeker als de betrokken ambtenaren bekend was, dan wel bekend had kunnen zijn, het niet honoreren van het verzoek om het verhoor in bijzijn van de raadsman af te nemen, strijd oplevert met artikel 6 EVRM.

Volgens verzoekers gemachtigde bestaat er verschil tussen een raadsman en de situatie waarin de raadsman bekend is. In het laatste geval brengt het naar voren brengen van de raadsman veel minder tijd met zich mee en behartigt deze reeds de belangen van zijn cliënt. Een al bekende raadsman dient te worden toegelaten tijdens een eerste verhoor, aldus verzoekers gemachtigde.

2. Het College van B&W heeft bij brief van 14 juli 2004 gesteld dat artikel 6 EVRM hoofdzakelijk rechten betreft van de verdachte tegen wie vervolging is ingesteld, en dat er in het onderhavige geval sprake is van een verdachte tegen wie een onderzoek is ingesteld. Het expliciete recht om zich te kunnen laten bijstaan tijdens het eerste verhoor, wordt in artikel 6 EVRM niet genoemd, aldus het College van B&W.

3. Verzoekers raadsman heeft in zijn brief van 17 september 2004 gesteld dat het recht zich te kunnen laten bijstaan door een raadsman wellicht niet expliciet wordt genoemd in

artikel 6 EVRM, maar dat het daaruit wel volgt. De raadsman was bij de betrokken ambtenaren bekend en er bestond geen beletsel deze bij het verhoor aanwezig te laten zijn. Daarbij was niet van belang dat verzoeker de kwestie reeds eerder met zijn raadsman had kunnen bespreken, omdat het niet de taak van de raadsman is om verklaringen af te leggen, maar om de belangen van zijn cliënt te behartigen en het rechtssysteem te bewaken.

Beoordeling

4.1. Aan de orde is de vraag of een verdachte tijdens verhoren door opsporingsambtenaren - in de fase vóór de eventuele inverzekeringstelling - recht heeft op bijstand van een raadsman.

Artikel 57, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat de officier van justitie, of de hulpofficier, de verdachte moet horen alvorens een bevel tot inverzekeringstelling te geven. Het tweede lid kent aan de verdachte de bevoegdheid toe zich bij dit verhoor door een raadsman te doen bijstaan (zie Achtergrond, onder 1). Voor andere verhoren in het stadium van het opsporingsonderzoek bevat het Wetboek van Strafvordering geen voorschriften. Hieruit kan worden afgeleid dat bij verhoren door opsporingsambtenaren de verdachte niet het recht toekomt om zich door een raadsman te doen bijstaan. Het vorenstaande sluit evenwel niet uit dat de verhorende ambtenaren een raadsman wel mogen toelaten tot het verhoor van de verdachte (zie Achtergrond, onder 2.).

4.2. Uit de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM 24 november 1993, NJ 1994, 459; Imbrioscia) kan worden afgeleid dat de verdachte in beginsel het recht heeft zich door een raadsman te laten bijstaan tijdens het politieverhoor, maar dat voor de effectuering van dit recht de raadsman zich actief zal moeten opstellen en derhalve moet verzoeken bij de politieverhoren aanwezig te zijn (zie Achtergrond, onder 2). Uit de zaak Murray (EHRM 6 februari 1996, NJ 1996, 725) blijkt dat het Europees Hof ervan uitgaat dat de verdachte in ieder geval een advocaat moet kunnen consulteren in de eerste fase van politieverhoren, zeker voorafgaand aan belangrijke beslissingen die de verdachte moet nemen en die bepalend zijn voor verdere vervolging en berechting. De kwestie van de aanwezigheid van de raadsman tijdens het politieverhoor laat het Hof evenwel uitdrukkelijk onbesproken (zie Achtergrond, onder 3.). Hoewel het Europese Hof in de zaken Dougan (EHRM 14 december 1999, nr. 44 738/98) en Brennan (EHRM 16 oktober 2001, European Human Rights Cases 2002, 1) expliciet overweegt dat artikel 6 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) geen recht geeft op aanwezigheid van de advocaat bij het politieverhoor, wijst het Hof in de zaak Hudoc (EHRM 2 mei 2000, nr. 35 718/97) wel op het belang van de aanwezigheid van de advocaat tijdens het politieverhoor, met name in de situatie dat de verdachte zichzelf al vooruitlopend op de berechting kan incrimineren, in die zin dat op een

ingenomen proceshouding of verklaring later niet zonder risico kan worden teruggekomen (zie Achtergrond, onder 2.).

4.3. In HR 22 november 1983, NJ 1984, 805 heeft de Hoge Raad uitgesproken dat de opvatting dat een raadsman het recht heeft bij een politieverhoor aanwezig te zijn geen steun vindt in het recht, in het bijzonder niet in de artikelen 28 Sv en 50 Sv, die geen betrekking hebben op verhoren. Wel kunnen de beginselen van behoorlijke procesorde vereisen dat de raadsman door de politie wordt uitgenodigd om bij het verhoor aanwezig te zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval als met de rechter-commissaris hiertoe afspraken zijn gemaakt (zie Achtergrond, onder 4.). Dit standpunt heeft de Hoge Raad, ook nadat een beroep was gedaan op de zaak Murray (zie hiervóór, onder 4.2) in zijn uitspraak inzake de Zaanse verhoormethode (HR 13 mei 1997, NJ 1998, 152) gehandhaafd (zie Achtergrond, onder 5.).

4.4. Op grond van het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er in beginsel voor opsporingsambtenaren geen verplichting bestaat om een raadsman bij de verhoren in de fase vóór de inverzekeringstelling tot de verdachte toe te laten. In de praktijk worden raadslieden, nu zij wel mógen worden toegelaten bij verhoren, soms daartoe in de gelegenheid gesteld. De verdachte is dan ook wat betreft het zich door een raadsman laten bijstaan afhankelijk van de toestemming van de verhorende ambtenaren (zie Achtergrond, onder 6.). Op grond van het vorenstaande kan gesteld worden dat de gedraging geen schending van artikel 6 EVRM oplevert.

De raadsman dient echter wel tot het verhoor te worden toegelaten indien de beginselen van behoorlijke procesorde dit vereisen. In deze zaak is hiervan niet gebleken. De Nationale ombudsman oordeelt dat het dan ook niet onjuist is dat verzoekers raadsman niet tot het verhoor werd toegelaten.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Gemeentelijke Sociale Dienst Groningen, die wordt aangemerkt als een gedraging van het College van B&W van Groningen, is niet gegrond ten aanzien van:

de aanhouding op de openbare weg;

het niet-inlichten van de advocaat;

het afnemen van het eerste verhoor, buiten aanwezigheid van de advocaat.

Onderzoek

Op 22 april 2004 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van de heer B. te Groningen, ingediend door de heer mr. B. van Dijk, advocaat te Groningen, met een klacht over een gedraging van de Gemeentelijke Sociale Dienst te Groningen.

Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van het College van B&W te Groningen, werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd het College van B&W verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. Verder zijn de betrokken ambtenaren in de gelegenheid gesteld om op de klacht te reageren. Tijdens het onderzoek kregen betrokkenen de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

Verzoeker deelde mee zich met de inhoud van het verslag te kunnen verenigen.

Het College van B&W gaf binnen de gestelde termijn geen reactie.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie:

Verzoekschrift van 22 april 2004, met bijlagen over de interne klachtprocedure bij de Gemeente Groningen.

Openingsbrieven van de Nationale ombudsman van 10 juni 2004.

Standpunt van het College van B&W te Groningen van 14 juli 2004, met bijlagen, waaronder afschriften van op deze zaak betrekking hebbende rapportages, mutatierapporten en processen-verbaal.

Reactie van verzoekers gemachtigde van 17 september 2004.

Informatie van de Algemeen Directeur van de Dienst Sociale Zaken en Werk te Groningen van 9 november 2004.

Bevindingen

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond

1. Wetboek van Strafvordering

Artikel 28

"1. De verdachte is bevoegd zich, overeenkomstig de bepalingen van den Derden Titel van dit Boek, door een of meer gekozen of toegevoegde raadslieden te doen bijstaan.

2. Hem wordt daartoe, telkens wanneer hij dit verzoekt, zooveel mogelijk de gelegenheid verschaft om zich met zijn raadsman of met zijne raadslieden in verbinding te stellen."

Artikel 50, eerste en tweede lid

"1. De raadsman heeft vrijen toegang tot den verdachte die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, kan hem alleen spreken en met hem brieven wisselen zonder dat van den inhoud door anderen wordt kennis genomen, een en ander onder het vereischte toezicht, met inachtneming van de huishoudelijke reglementen, en zonder dat het onderzoek daardoor mag worden opgehouden.

2. Indien uit bepaalde omstandigheden een ernstig vermoeden voortvloeit dat het vrije verkeer tusschen raadsman en verdachte hetzij zal strekken om den verdachte bekend te maken met eenige omstandigheid waarvan hij in het belang van het onderzoek tijdelijk onkundig moet blijven, hetzij wordt misbruikt voor pogingen om de opsporing der waarheid te belemmeren, kan tijdens het gerechtelijk vooronderzoek de rechter-commissaris, en overigens tijdens het voorbereidende onderzoek de officier van justitie, telkens bevelen dat de raadsman geen toegang tot den verdachte zal hebben of dezen niet alleen zal mogen spreken en dat brieven of andere stukken, tusschen raadsman en verdachte gewisseld, niet zullen worden uitgereikt. Het bevel omschrijft de bepaalde omstandigheden in den voorgaanden zin bedoeld; het beperkt de vrijheid van verkeer tusschen raadsman en verdachte niet meer en wordt voor niet langer gegeven, dan door die omstandigheden wordt gevorderd, en is in elk geval slechts gedurende ten hoogste zes dagen van kracht. Van het bevel geschiedt schriftelijke mededeeling aan den raadsman en aan den verdachte."

Artikel 57, eerste en tweede lid

"1. De officier van justitie of de hulpofficier voor wie de verdachte wordt geleid, of die zelf de verdachte heeft aangehouden, kan, na hem verhoord te hebben, in het belang van het onderzoek bevelen dat hij tijdens het onderzoek ter beschikking van de justitie zal blijven en daarvoor op een in het bevel aangeduide plaats in verzekering zal worden gesteld.

2. De verdachte is bevoegd zich bij het verhoor door een raadsman te doen bijstaan. De raadsman wordt bij het verhoor in de gelegenheid gesteld de nodige opmerkingen te maken."

2. Tekst & Commentaar, C.P.M. Cleiren en J.F. Nijboer, Kluwer-Deventer 2003, toelichting op artikel 50 Wetboek van Strafvordering

"c) **Bijstand ook bij politieverhoren?** Of de verdachte, die van zijn vrijheid is beroofd, zich ook bij het politieverhoor kan laten bijstaan door een raadsman, is omstrede. Uit de omstandigheid dat in een aantal voorschriften in het Wetboek van Strafvordering wordt bepaald dat de verdachte bevoegd is zich door een raadsman te laten bijstaan (art. 23 lid 3, 57 lid 2, 63 lid 4; zie Hof 's-Gravenhage 18 mei 1995, NJ 1996 226), wordt afgeleid dat dit bij de politieverhoren niet het geval is (zie Blok/Besier I, p. 113 en T.N.B.M. Spronken, Verdediging, 2001, § 1.9.2 - § 1.9.2.4). In Melai supplement 53, aant. 5 bij art. 28 wordt geconcludeerd dat het wenselijk is, dat de verdachte bij politieverhoren gebruik kan maken van rechtsbijstand van een raadsman. Tot dezelfde conclusie komt C.J.F.C. Fijnaut, De toelating van raadsliden tot het politiële verdachtenverhoor, 1987. Daarop komt hij later echter weer terug: C.J.F.C. Fijnaut, De toelating van de raadsman tot het politiële verdachtenverhoor. Een status questionis op de drempel van de eenentwintigste eeuw, in: Tweede interimrapport van het onderzoeksproject Strafvordering 2001, Het vooronderzoek in strafzaken 2001, p. 671-755 EVRM. Uit de jurisprudentie van het EHRM kan worden afgeleid dat de verdachte in ieder geval een advocaat moet kunnen consulteren in de eerste fase van de politieverhoren, zeker voorafgaande aan belangrijke beslissingen die de verdachte moet nemen en die bepalend zijn voor de verdere vervolging en berechting (EHRM 8 februari 1996, NJ 1996, 725 (Murray); EHRM 6 juni 2000, NJB 2000, 33, p.1631 (Averill)). Uit de zaak Imbrioscia (EHRM 24 november 1993, NJ 1994, 459) kan worden afgeleid dat het EHRM ervan uitgaat, dat de verdachte in beginsel recht heeft zich door een raadsman

(-vrouw) te laten bijstaan tijdens het politieverhoor, maar dat voor de effectuering van dit recht de raadsman (-vrouw) zich actief zal moeten opstellen en derhalve moet verzoeken bij de politieverhoren aanwezig te zijn, hetgeen in casu niet was geschied. In de zaken Dougan, EHRM 14 december 1999, nr. 44 738/98, Hudoc, en Brennan, EHRM 16 oktober 2001, European Human Rights Cases 2002, 1 overweegt het EHRM expliciet dat art. 6 EVRM geen recht geeft op aanwezigheid van de advocaat bij het politieverhoor. In de zaak Condron, EHRM 2 mei 2000, nr. 35 718/97, Hudoc, wijst het EHRM wel op het belang van de aanwezigheid van de advocaat tijdens het politieverhoor, met name in de situatie dat de verdachte zichzelf al vooruitlopend op de berechting kan incrimineren, in die zin dat op een ingenomen proceshouding of verklaring later niet zonder risico kan worden teruggekomen. *Hoge Raad*. De Hoge Raad heeft uitgemaakt dat aan de raadsman niet de bevoegdheid toekomt bij het politieverhoor aanwezig te zijn, met uitzondering van de situatie dat beginselen van behoorlijke procesorde vereisen dat hij wel uitgenodigd wordt bij het verhoor aanwezig te zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval als met de RC hiertoe afspraken zijn gemaakt (HR 22 november 1983, NJ 1984, 805). Dit standpunt heeft de Hoge Raad, ook nadat een beroep was gedaan op de Murray-zaak (EHRM 8 februari 1996, NJ 1996, 725) in zijn uitspraak inzake de Zaanse verhoormethode HR 13 mei 1997, NJ 1998, 152,

gehandhaafd. *Praktijk*. Overigens worden in de praktijk raadslieden, nu zij wel door de politie mogen worden toegelaten tot het verhoor van de verdachte, soms in de gelegenheid gesteld verhoren bij te wonen."

3. Essentie van arrest Europese Hof voor de Rechten van de Mens 6 februari 1996, in NJ 1996, 725 gepubliceerd

"§ 66. The Court is of the opinion that the scheme contained in the Order is such that it is of paramount importance for the rights of the defence that an accused has access to a lawyer at the initial stages of police interrogation. It observes in this context that, under the Order, at the beginning of police interrogation, an accused is confronted with a fundamental dilemma relating to his defence. If he chooses to remain silent, adverse inferences may be drawn against him in accordance with the provisions of the Order.

On the other hand, if the accused opts to break his silence during the course of interrogation, he runs the risk of prejudicing his defence without necessarily removing the possibility of inferences being drawn against him.

Under such conditions the concept of fairness enshrined in Article 6 requires that the accused has the benefit of the assistance of a lawyer already at the initial stages of police interrogation. To deny access to a lawyer for the first 48 hours of police questioning, in a situation where the rights of the defence may well be irretrievably prejudiced, is - whatever the justification for such denial - incompatible with the rights of the accused under Article 6.

(...)

§ 69. In his written submissions to the court, the applicant appeared to make the further complaint under this head that his solicitor was unable to be present during police interviews. However, whether or not this issue formed part of the complaints admitted by the Commission, in any event its examination of the case was limited to that of the question of his access to a lawyer. Moreover, the case as argued before the Court was, in the main, confined to this issue. In these circumstances, and having regard to the Court's finding that he ought to have had access to a lawyer, it is not necessary to examine this point."

4. Essentie van arrest Hoge Raad 22 november 1983, nr. 75872, NJ 1984/805

"1. Nader verhoor door politie tijdens gerechtelijk vooronderzoek buiten aanwezigheid raadsman; art. 186 Sv is niet van toepassing; geen strijd met beginselen van behoorlijke procesorde. 2. (...)

Ad 1. Verweer: 1. Onrechtmatige bewijsgaring: na de aanvang van het gerechtelijk vooronderzoek (gvo), is verdachte verhoord door de politie, buiten aanwezigheid van de raadsman en zonder dat deze bericht was dat het verhoor zou plaatsvinden.

2. De bekentenis tegenover de politie is verdachte door de politie in de mond gelegd. Verdachte ontkent ter terechtzitting het hem ten laste gelegde.

Hof: 1. Geen rechtsregel verbiedt dat de politie een (nader) verhoor afneemt nadat een gvo is aangevangen en in het kader daarvan; het is in het algemeen wenselijk dat de raadsman wordt uitgenodigd daarbij aanwezig te zijn; het achterwege blijven daarvan vormt echter geen beletsel de bij een dergelijk verhoor afgelegde verklaring voor het bewijs te bezigen. 2. In het licht van de verklaringen ter terechtzitting van verbalisanten, dat verdachte zijn verklaring in vrijheid heeft afgelegd, komt verdachtes verklaring ter terechtzitting niet geloofwaardig voor. Het Hof houdt verdachte aan de tegenover verbalisanten afgelegde verklaring welke erkenning van het ten laste gelegde inhoudt.

HR: 1. De omstandigheid dat een gvo is aangevangen, doet niet af aan de bevoegdheid tot opsporingsonderzoek, al dan niet naar aanleiding van een opdracht door de R-C als bedoeld in art. 177 Sv. Het verhoren van verdachte vormt daarop geen uitzondering. 2. De opvatting dat de raadsman het recht heeft bij zulk een verhoor aanwezig te zijn, vindt in haar algemeenheid geen steun in het recht, in het bijzonder niet in art. 28 en 50 Sv, die geen betrekking hebben op verhoren. 3. De regeling van art. 186 Sv, gegeven voor het verhoor door de R-C, is niet van toepassing indien de R-C een verhoor aan de politie opdraagt. 4. Indien de politie in opdracht van de R-C de verdachte verhoort, zonder de raadsman te hebben uitgenodigd daarbij aanwezig te zijn, kan zulks in strijd met beginselen van een behoorlijke procesorde zijn. Bijzondere omstandigheden daargelaten, zal zulks met name het geval zijn indien de raadsman, bijv. door een afspraak dienaangaande, erop mag rekenen te zullen worden uitgenodigd tot bijwonen van verhoor. 5. In 's Hofs oordeel ligt besloten, dat ook indien zulks zou betekenen dat i.c. raadsman en verdachte erop aanspraak konden maken dat de raadsman tot bijwonen van verhoor zou worden uitgenodigd, door het achterwege blijven daarvan de belangen van de verdediging niet zodanig zijn geschaad, dat van schending van de beginselen van een behoorlijk procesorde sprake is. 's Hofs oordeel is niet onbegrijpelijk, in aanmerking genomen dat de ter terechtzitting als getuigen gehoorde verbalisanten, die verdachte destijds hebben verhoord - tot welke getuigen de raadsman vragen heeft kunnen richten - hebben verklaard, dat verdachte zijn verklaring in vrijheid heeft afgelegd. Uit 's Hofs overweging onder 2 blijkt overigens dat het het gewraakte gedeelte uit het ambtsedig p.-v. voor het bewijs heeft gebezigd met inachtneming van de behoedzaamheid welke bij de waardering van de overtuigende kracht van zo'n bewijsmiddel is geboden. 6. Het Hof heeft het verweer verworpen zonder schending van enige rechtsregel en zonder dat een nadere motivering vereist was."

5. Essentie van Hoge Raad 13 mei 1997, nr. 105054, NJ 1998/152

"Cassatiemiddelen:

(...)

IV. Schending en/of verkeerde toepassing van het recht of verzuim van vormen waarvan de niet inachtneming nietigheid tot gevolg heeft, in het bijzonder artikel 6 lid 3 sub c EVRM, inhoudend het recht op de bijstand van een advocaat, doordat het hof ten aanzien van het door rekwirant uitdrukkelijk gedane beroep op zijn recht op bijstand van een advocaat als bedoeld in artikel 6 lid 3 sub c EVRM, welk recht tevens inhoudt de aanwezigheid van de advocaat bij de politieverhoren, heeft overwogen dat voorzover geweigerd is de raadvrouw steeds bij de verhoren aanwezig te doen zijn, zoals door haar gesteld, dat door die weigering de onderhavige verdragsbepaling niet is geschonden, omdat deze een dergelijk onbeperkt recht van de verdachte niet inhoudt, waardoor het hof voorbijgegaan is aan de lange duur van de verhoren, de persoon van de verdachte, de druk die op verdachte werd toegepast, de aantallen rechercheurs die bij de verhoren telkenmale betrokken waren en het feit dat de officier van justitie tijdens de verhoren volgens de Zaanse verhoormethode in ieder geval wel aanwezig was.

(...)

d) Recht op bijstand advocaat ook tijdens politieverhoren

Naar de mening van rekwirant houdt artikel 6 lid 3 sub c EVRM het recht in van bijstand door althans aanwezigheid van een advocaat tijdens de politieverhoren, en zeker vanaf het moment dat de zaak bij de rechter is, mede ook gelet op de beslissing van het Europese Hof voor de rechten van de mens in de zaak Murray/Verenigd Koninkrijk van 8 februari 1996, NJ 1996, 725 m.n. Knigge.

(...)

Hoge Raad

(...)

9. Beoordeling van het vierde middel

9.1. Bij de beoordeling van de vraag of het door art. 6, derde lid, aanhef en onder c, EVRM gewaarborgde recht van de verdachte op rechtsbijstand is geschonden, moet worden vooropgesteld dat onjuist is de stelling dat een verdachte aan die verdragsbepaling een onvoorwaardelijke aanspraak kan ontleen op rechtsbijstand tijdens ieder verhoor door de politie; een zodanige aanspraak bestaat in haar algemeenheid evenmin indien het verhoor door de politie plaatsvindt in opdracht van de rechter-commissaris (vgl. HR 22 november 1983, NJ 1984, 805). Weliswaar is door de Commissie herijking Wetboek van Strafvordering (Commissie Moons) voorgesteld een bepaling in het Wetboek van Strafvordering op te nemen - het voorgestelde art. 177b, eerste lid - waarin aan de raadsman onder omstandigheden de bevoegdheid wordt gegeven aanwezig te zijn bij politieverhoren die in het kader van het feit, waarop het gerechtelijk vooronderzoek betrekking heeft, plaatsvinden, maar dit voorstel is in het bij de Tweede Kamer aanhangige

wetsvoorstel tot Partiële wijziging van het Wetboek van Strafvordering (herziening van het gerechtelijk vooronderzoek) niet overgenomen (vgl. Kamerstukken II 1992-1993, 23 251, nr. 3, blz. 9-10), zij het dat de parlementaire discussie over deze kwestie nog niet is afgerond.

9.2. In aanmerking genomen dat het Hof, door te overwegen als hiervoor onder 5, sub II "Ad b", is weergegeven, heeft vastgesteld dat van politiezijde herhaaldelijk is getracht contacten met de raadvrouw tot stand te brengen en dat de verdachte tussen en tijdens de verhoren zijn raadvrouw steeds heeft kunnen spreken, geeft 's Hofs oordeel dat te dezen geen sprake is van schending van het bepaalde in art. 6, derde lid, aanhef en onder c, EVRM geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting. 's Hofs oordeel is ook niet onbegrijpelijk.

9.3. Het middel faalt derhalve."

6. T. Spronken: Verdediging (een onderzoek naar de normering van het optreden van advocaten in strafzaken), proefschrift 2001

In hoofdstuk 2, § 2.4.3.5., pagina 234, schrijft T. Spronken onder meer het volgende:

"Dat de verdachte aan artikel 28 Sv geen recht op overleg kan ontleen, blijkt ook uit een zaak waarin de verdachte, nadat hij was aangehouden - en dus rechtens van zijn vrijheid was beroofd - op grond van verdenking van dronken rijden, pas wilde meewerken aan een bloedproef na het raadplegen van een advocaat. De rechtbank en het hof hadden het verweer, dat de verdachte op grond van de artikelen 28 en 50 Sv niet het recht kon worden ontzegd advies in te winnen van zijn raadsman verworpen, omdat het verkeer tussen raadsman en verdachte er nooit toe mag leiden dat het onderzoek wordt opgehouden. In het onderhavige geval had het onderzoek een spoedeisend karakter omdat een bloedonderzoek één uur na de aanhouding kon plaatsvinden. Uit het gevoerde verweer en de feiten in de zaak blijkt, dat het bevel om mee te werken aan een bloedproef een half uur na de aanhouding werd gegeven (20.15 uur). Er was derhalve nog een half uur de tijd om de verdachte in de gelegenheid te stellen (telefonisch) met zijn raadsman te overleggen. Dat er niet eens geprobeerd is om de verdachte gedurende dit halve uur contact te laten opnemen met zijn raadsman speelt voor de rechtbank en het hof kennelijk geen rol. De Hoge Raad gaat aan de vraag of er nu recht was gedaan aan het recht op vrij verkeer helemaal voorbij en wijst het cassatieberoep af omdat uit de Memorie van Antwoord naar aanleiding van de wijziging van de WVV blijkt dat de wetgever niet heeft gewild dat de verdachte, alvorens toestemming te geven, het advies van een advocaat mag inwinnen."

In hoofdstuk 2, § 2.4.2., pagina 226, schrijft T. Spronken onder meer het volgende:

"De verdachte heeft dus nog steeds niet het recht zich door een raadsman tijdens het politieverhoor te laten bijstaan en is wat dat betreft afhankelijk van de toestemming van de

verhorende politieambtenaren."